

TISUĆU BROJEVA FERAL TRIBUN-A: TEŠKO SNALAŽENJE U NOVIM VREMENIMA

Goran Vežić

2. decembar 2004.

Feral Tribune, hrvatski politički i satirički tjednik iz Splita, 19. studenoga je izdao svoj 1000-ti broj. Umjesto zasluženog slavlja i društvenih priznanja, nekoliko dana prije jubilarnog broja, njegovog novinara Vladimira Matijanića splitski sud je osudio na zatvorsku kaznu - tri mjeseca uvjetno na godinu dana - zbog navodnih kleveta bivšeg hrvatskog nogometnog reprezentativca Igora Štimca. Štimac je početkom devedesetih u Splitu bio umiješan u podmetanje eksplozija pod trgovine i kafiće vlasnika srpske nacionalnosti, a Matijanić je koristio tek policijske zapisnike iz tog vremena koji su to spominjali. Zašto je onda osuđen?

"Spominjao sam ga u dva teksta u kojima su njegovi navodi iz policijskih istraga bez velikih komentara. Nakon toga me on tužio za klevetu i uvredu. Slučaj je dospio u ruke suca s kojim sam imao polemiku znatno prije te rasprave. Taj sudac je, prije nego što je ušao u sudstvo, bio aktivista Hrvatske demokratske zajednice u Bolu gdje Štimac slučajno ima diskoteku i ja sam odmah znao da ću biti osuđen. Bila je to paradoksalna situacija: Ja sam svoju odvetnicu uvjeravao da ću biti osuđen, a ona mene da neću jer da nema osnova za to", kaže Matijanić.

Tako je i s ovim događajem u studenom Feral ostao dosljedan sebi. Feral i njegovi novinari su najosuđivaniji medijski djelatnici koji su platili stotine tisuća eura raznoraznim tužiteljima, obično bliskim vlastima u vrijeme predsjednika Hrvatske Franje Tuđmana, ali je istovremeno i međunarodno najnagrađivanija hrvatska, ne samo novina, nego institucija uopće. Naravno, hrvatske nagrade su ga mimoilazile jer je Feral bespoštedno razotkrivao sve hrvatske gluposti i nevaljalosti ne samo u Tuđmanova vremena devedesetih nego i kasnije, kad je Hrvatska demokratizirana zahvaljujući možda u prvom redu medijima na sa čelu Feralom koji je ismijavajući i do srži ogoljujući vlast Franje Tuđmana najzaslužniji za ocjenu da je Tuđman bio diktator kojeg se nitko nije bojao. Dopuna ocjene bi bila: Feral je pokazao da se ne

treba bojati. No kad su došle promjene 2000. godine, Feral ne pretrčava pobjednicima premda, reći će feralovci, tada je izgledalo da Feralova ideja pobjeđuje nacionalističku. Feral ostaje, kako kažu, sa strane ne uklapajući se u nikakve čopore.

Dosljedni u svakom vremenu

Osnivači Ferala i njegovi odgovorni urednici Viktor Ivančić i Predrag Lucić prošli su dobar trening osamdesetih kad se urušavao komunistički režim - a Feral je bio jedan od vjesnika medijskih sloboda - do devedesetih kad je bio najnapadanija novina u Hrvatskoj, ali i legitimacija borbe protiv totalitarizma ne samo u Hrvatskoj nego i u okolnim zemljama koje su nekad tvorile SFR Jugoslaviju, pa sve do dvijetisućitih kada Feral opstaje na hrvatskom tržištu kao posljednji mali novinski izdavač.

"Bilo je to neko dobro razdoblje, ta druga polovica osamdesetih. Bilo je to zanimljivo razdoblje uz cijeli niz pritisaka sasvim druge vrste nego što su danas, ali smo neke prostore slobode probijali, čak mi se čini i vrlo agresivno za ondašnji ambijent", kaže Viktor Ivančić o osamdesetim kad je Feral izlazio kao podlistak "Nedjeljne Dalmacije", splitskog tjednika kojeg je nadživio. S dolaskom demokracije devedesetih tadašnje uredništvo te novine u želji da se dodvori novim vlastima tjera Feral sa svojih stranica. Prihvaća ga dnevnik Slobodna Dalmacija gdje traje do 1993., dokle je i trajala nezavisna uredjivačka politika te novine. Kad je Tuđmanova stranka Hrvatska demokratska zajednica zavlada sa "Slobodnom Dalmacijom", Feral postaje smaostalni ne samo satirički nego i politički tjednik.

"Devedesetih počinju javna huškanja. Tadašnja državna propaganda huška ljude na neprijatelje države i tada si mogao doživjeti svašta na ulici. Prije toga si imao sebe protiv institucija, a to je uvijek hladan odnos bez obzira na razinu represije. Bili smo sami svoji vlasnici. Nismo nigdje gostovali, imali smo svoju novinu i apsolutan prostor slobode koji smo sami sebi izborili i nismo se tu dali okrenuti", kaže Ivančić.

Predrag Lucić kaže da su pritisci iz osamdesetih i devedesetih bili bitno različiti. "Ne bih se usuđivao tvrditi koje je vrijeme bilo bolje, koje lošije. To su bila, generalno rečeno, loša vremena. Za vrijeme trajanja komunizma postojala su neka pravila igre i tu se nije opraštalo. S druge strane, nisi imao mogućnost neke javne zaštite kada bi završio na sudu. Dolazilo je do zabrana novina, što kasnije nije.'

Za dvijetisućite Lucić kaže: "Ljudi su očekivali da su olovna vremena, barem što se slobode medija tiče, zauvijek prošla. Nakon Tuđmanove smrti i nakon silaska onog prvog HDZ-a s vlasti, pritisci više nisu bili rigidni. U tih deset godina se valjda i izživjela ta mlado-državna histerija kada su neki ljudi ozbiljno povjerovali da s njima počinje svijet, pa su u to pokušavali na silu uvjeriti i sve ostale. Godine nulte nisu pretjerano

sretnije od devedesetih ili osamdesetih. Postoje vrlo perfidni mehanizmi ograničavanja sloboda, korumpiranja medija, od oglašavanja do moćničkih medija koji nisu iskazani uvijek nužno kroz politiku, ali su joj uvijek negdje blizu. To je prostor u kojem Feral i dalje ostaje svoj”.

Povratak na “rezervne položaje”

Feral je tjednik skoro bez oglašivača, živi od prodaje koja je manja nego u zlatnim devedesetim. Od kolora i formata newsmagazina povukao se na rezervni položaj, na roto - papir i crno bijelu tehniku s čime su i startali kao samostalni tjednik devedesetih. Kako uopće preživljavaju?

“Vrlo teško. Feral je trenutno u Hrvatskoj jedini mali novinski izdavač, jedino poduzeće koje izdaje samo list i knjige. Ovo je jedini list koji opstaje bez oglasa, živi isključivo od prodaje i zato živi skromnije nego većina drugih novina, ali to je cijena naše autonomnosti. S naše pozicije se ne isplati raditi kompromis i udvarat se oglašivačima”, kaže Viktor Ivančić koji napominje i da je Feral posljednja ozbiljna novina u Hrvatskoj. “Čini mi se da je i danas neka razlika između Ferala i ostalih novina, čak i veća nego prije, jer se novinarstvo, generalno, pomalo pretvara u neku vrstu zabavne, industrije, u neku vrstu ležernog štiva koje će opsluživati velike kompanije i njihove reklamne kampanje. Sada smo ostali nekakva uporna, mala ekipa koja se fura na neko staromodno, ozbiljno novinarstvo. Sada vidim još veću razliku nego prije. To je pozicija bez neke osobite perspektive, ali nama se tako sviđa.”

Premda se čitajući Feralov satirički dio čovjek može nasmijati do suza ipak to je novina koja i danas, skoro deceniju nakon rata i pola decenije od završetka olovnih hrvatskih vremena, kad se otvori ne po svom izgledu nego po temama koje tretira - izaziva depresiju. Glavna urednica Heni Erceg slaže se s tim: “Mi smo mislili da je novinarstvo i da su novinari oni koji moraju biti ogledalo istine u društvu. I meni je žao da je situacija u Hrvatskoj bila grozna, bila je više nego depresivna. Danas je još uvijek dovoljno depresivna. Budući da smo mi novinari koji oslikavamo pravo stanje u društvu, onda naravno da su i Feralovi tekstovi depresivni. Meni je to užasno žao. Ja sam se nadala da će stanje biti takvo da ćemo i mi moći raditi i veseliju i dosadniju novinu, da će nam svima zajedno bit tako lijepo, tako dobro i tako dosadno da Feral više neće morati otkrivati stvari koje ljude deprimiraju. Zato postoji onaj dio satire koji ih malo razveseli.”

Feral je značio više i od spoznaje koju nudi slobodni tisak i od smijeha koju nudi vrhunski satira. Mnogi ljudi u ratnim vremenima, iz bivše Jugoslavije razasuti svijetom, tvrdili su da im je Feral omogućio da ostanu normalni. “Puno sam se

susretao sa ljudima putujući po svijetu. Ljudi tvrde da im je Feral jedina domovina", kaže Predrag Lucić. "To nije to da je Feral zamjena za Jugoslaviju, jer on to nije. Tu ne postoji znak jednakosti. Feral je Jugoslaviju tretirao kao što je kasnije tretirao Hrvatsku i kao što će danas-sutra tretirati neku treću državu zvala se ona i Evropska unija. Državotvorstvo nije naš posao i ono s čim se ljudi identificiraju. Čini mi se da je Feral bio obrana od nasilja nad njihovim životima koji su uveli novi režimi, koji su im pokušali utvrit u glavu da njihovi životi prije devedesete, ili nisu postojali, ili ako su postojali da su bili krajnje pogrešni i da se sada trebaju strašno sramit što su živjeli, što se nisu rodili istog dana kada i nova država i novi režim. Ti ljudi koji su se raselili po svijetu imaju i nekakav svoj sentimentalni odgoj. Ako je Feral dio toga, meni je jako drago i jako sam ponosan na to. To su neke ploče, neke knjige, neki filmovi, neka putovanja, nekakav život. Feral kojem često lijepe nostalgičarsku etiketu nije nostalgičarski list, nije trgovački list. Feral je nastavio s onim što je radio i osamdesetih. Feral nije zatvarao oči pred tom stvarnošću, ali ni pred stvarnošću koja se dogodila jučer ili prekjučer."

Izvjerna kriza u kojoj se Feral našao posljednjih godina oslabila ga je materijalno ali se on ne misli prodati, kaže Lucić. "Ovdje gdje sada sjedimo sinoć je prokišnjavalo. Ali i to je još uvijek bolje nego da ti neko sere po glavi", ironično dodaje.

Feral je oslabljen i kadrovski: niz hrvatskih redakcija snabdio je sa sjajnim novinarima, a bivši feralovci osim odličnih tekstova pišu i odlične romane i osvajaju književne nagrade. Tko mu od autora najviše nedostaje? 'Franjo Tuđman. On je bio jedan od najproduktivnijih suradnika Ferala, složni su Lucić i Ivančić.